

## ARTICULUS III.

## In quo sita sit ratio primaria primusque formalis effectus quantitatis.

207. Quamvis in articulo primo hujus capituli descripta est generatim notio quantitatis, nunc tamen videre intimius et accuratius oportet, in quo sita sit primaria et essentialis ratio ejusdem. Id autem cognosci melius non potest, quam declarato effectu formali quantitatis.

Effectus formalis cujuslibet formæ in universum dici solet id, quod resultat ex unione formæ illius cum subjecto, vel id quod talis forma confert subjecto (1). Sic *sanctum* est effectus formalis gratiæ habitualis; *album*, albedinis; *calidum*, caloris etc. Quantitatis ergo formalis effectus est *quantum*. Sed in hoc, quod est *esse quantum*, multa involvuntur, quæ totidem sunt munera vel officia et effectus formales quantitatis. Nam *quantum* præcise ratione quantitatis seu molis:  $\alpha$  habet *extensionem*, seu habet partes extensas in ordine ad locum, ita ut singulæ singulas spatii partes occupent, nec sit una in loco alterius,  $\beta$ ) est *divisibile* in partes integrantes prout explicatum est in primo articulo, declarando aristotelicam definitionem:  $\gamma$ ) est *mensurabile* tum active, tum passive, quia nempe id quod quantitatem habet, potest inservire, ut ejus applicatione et comparatione aliam molem vel magnitudinem metiamur, et cognoscamus, et potest ipsa quoque per alteram quantitatem mensurari, et cognosci: hoc enim est mensurare, quantitatem unam per applicationem et comparationem ad aliam cognoscere, ac notam reddere; quandoquidem mensura, testante Aristotele (2), est *id, quo primo quantitas rei cognoscitur* (3). Est præterea quantum  $\delta$ ) impenetrabile cum alio quanto, ita ut nequeat utrumque occupare eundem locum.  $\epsilon$ ) Denique et aliud munus erga

(1) Vide quæ hac super re scripta sunt in *Ontolog.* n. 413, pag. 1172.

(2) Lib. 10 *Metaph.*, cap. 1, text. comm. 2. Vide ibid. S. Thom. lect. 2, initio.

(3) Vide Suarez fuse de hoc disserentem in *Metaph.* disp. 40, sect. 7, n. 6, seqq.

substantiam exercet quantitas per ordinem ad qualitates; non enim has illa recipit nisi media quantitate, quæ proinde est secundarium illarum subjectum. Itaque inquirimus nunc, quodnam istorum munerum sit effectus primarius quantitatis, in quo proinde rationem ejusdem essentialem reponere possimus. Estne proprium quantitatis primum omnium, tribuere substantiæ partium extensionem, vel divisibilitatem, vel impenetrabilitatem, vel mensurabilitatem? Nam de ultimo munere ex nuper indicatis planum esse videtur, illud non esse præcipuum ac primarium in quantitate.

Non defuerunt, qui sentirent rationem mensuræ esse primariam atque essentialem in quantitate. Solentque in patrocinium hujus opinionis invocari etiam Aristoteles et S. Thomas: ille quidem, quia in libro *Prædicamentorum* (1) ex ratione mensuræ colligit orationem esse quantitatem: itemque locum esse diversam speciem quantitatis a superficie probat ex diversa ratione mensuræ, quæ adest in illis, locus enim est mensura extrinseca, superficies autem intrinseca (2). S. Thomas autem idem disertè docuisse videtur illis verbis: *omissis aliis opinionibus, quæ sunt circa hoc, dicendum est, quod propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati ut quantitas est, ratio est mensuræ: propter quod dicit Averroes, quod quantitates sunt differentie mensurarum* (3). Verum hæc sententia communiter deseritur, deserendamque esse vel ex eo solum patet, quod ratio mensuræ nequeat esse prima in quantitate; neque enim quantitas aut mensurare aut mensurari potest, nisi quia extensionem importat. Qua de re si fusiorem disputationem requiris, adi Suarezium (4).

Sunt alii multi auctores, qui censent primam rationem quantitatis esse, ut reddat corpoream substantiam divisibilem in partes ejusdem rationis seu integrantes. Ita loquuntur

(1) Cap. 6.

(2) Cfr. S. Thom., Opuse. de *Natura loci*, fin.

(3) Opuse. de *Natura loci*, fin.

(4) Disp. *Metaph.* 40, sect. 3. Cfr. Fonseca, lib. 5. *Metaph.*, cap. 13, quæst. 1, sect. 1; Comimbrie. *Logic. de Prædicam.*, cap. 6, quæst. 1, art. 1.

quodnam eorum sit primarium,

Varie sententia: prima

refutatur:

altera

Albertus M., Scotus, Soncinus et Javellus apud Suarez (1), itemque Capreolus (2) et alii. Et in hanc sententiam trahi potest Aristoteles, qui quantitatem definivit per ordinem ad hanc divisibilitatem in partes ejusdem rationis, ut supra vidimus: eandemque videtur non semel indicare S. Thomas, ut cum scripsit, quod *æqualitas consequitur rationem quantitatis in communi, quæ consistit in quadam indivisibilitate; unde ratio quantitatis invenitur proprie in illis, quæ secundum se dividuntur* (3). Et alias sæpe docet S. Thomas cum Aristotele, *materiam, sublata quantitate, remanere indivisibilem* (4). Verum divisibilitas hæc duplex intelligi potest: altera formalis, altera remota. Proxima est formalis capacitas divisionis; remota vero est radix, unde talis capacitas procedit. Jam vero videtur manifestum per se, quod formalis divisibilitas non sit prima ratio quantitatis, quia ut aliquid sit aptum ad divisionem, oportet ut sit extensum seu habens partes extra partes. Cum ergo et extensio partium sit a quantitate, nequit hujus primarius effectus formalis esse formalis divisibilitas, utpote quæ ante se supponit aliud prius, quod sit radix et fundamentum divisibilitatis (5). Si vero divisibilitas sumatur radicaliter, ut videtur sumpta esse a patronis, saltem pluribus, hujus opinionis, tunc sententia rationem formalem quantitatis reponens in divisibilitate reapse coincidit cum eorum sententia, qui docent primarum quantitatis munus esse in tribuenda substantiæ corporeæ partium extensione: quæ est doctrina P. Petri Fonseca (6), Antonii Rubii (7), aliorumque plurium apud Suarezium (8), Conimbricenses (9) et Complutenses (10). Unde sententia hæc sub his terminis communissima dici potest.

(1) Loc. cit., sect. 4, n. 1.

(2) 2.<sup>o</sup> dist. 3, quæst. 1, art. 3, *Ad ultimum Scoti contra 1.<sup>am</sup> conclus.*; et dist. 19, q. 1, art. 3, *ad 2.<sup>am</sup> contra 1.<sup>am</sup> conclus.*

(3) 1.<sup>o</sup> dist. 19, q. 1, a. 1, ad 1.<sup>am</sup>

(4) Vide v. g. 1.<sup>o</sup> p., quæst. 50, art. 2; 2.<sup>o</sup> dist. 3, quæst. 1, art. 4.

(5) Cfr. Suar., *Metaph.*, disp. 40, sect. 4, n. 17.

(6) Loc. cit., quæst. 1, sect. 3.

(7) *Logic. de Quantit.*, q. 1.

(8) Disp. 40, sect. 4.

(9) *Logic. de Prædic.*, cap. 6, de *Quantit.*, q. 1, a. 2.

(10) *Logic.*, disp. 13, quæst. 2, n. 18.

Sed in determinanda extensione, in qua constituitur ratio formalis quantitatis est non mediocris difficultas varietasque opinandi. Quod ut clarius intelligas, nota extensionem esse positionem partium extra partes: ideoque importare primo partes ipsas substantiæ entitativas inter se distinctas, quæ extendantur, seu aliæ extra alias ponantur, secundo unionem earundem continuativam et integram secundum extremitates; tertio exigentiam replendi locum; quarto actualem repletionem vel occupationem loci, ut aliæ in aliis locis collocentur. Jam ipsam multipliciter partium substantiarum continuative et integraliter unitarum claritatis gratia vocarunt quidam cum Suarezio *extensionem entitativam* (1). Unionem partium integram secundum extremitates vocant alii *extensionem partium in ordine ad se*, vel *extensionem partium in ordine ad totum*, vel *in toto*, aut etiam *ordinem partium*: quandoquidem in eo consistit, quod illæ partes substantiæ non sint in se confusæ, sed ordinatæ, ita nimirum unitæ, ut certum teneant ordinem, ratione cujus aliæ nectantur inter se immediate, aliæ mediate, eo præcise modo et ordine, quem tenent in corpore, debitam sibi molem habente. Hoc modo v. g. in humano corpore sunt partes ordinatæ, quia caput immediate unitur cum collo, et mediate cum aliis membris. Exigentiam replendi locum vocat Suarezius aliique *extensionem aptitudinalem vel radicalem* seu *situalem aptitudine*, utpote in eo consistentem, quod partes modo prædicto ordinatæ exigant esse in diversis locis vel spatiis: quare hæc extensio videtur omnino cum impenetrabilitate partium confundi; neque enim aliud importat impenetrabilitas in actu primo, nisi exigentiam repulsionis mutuæ, quæ adest inter unum corpus et aliud, et inter diversas partes ejusdem corporis. Actualis denique loci occupatio ab omnibus vocatur *extensio actualis* in ordine ad locum, seu actualis impenetratio, quæ in hoc posita est, quod partes substantiæ sint de facto in diversis locis, seu aliæ extra alias, secundum naturalem earundem exigentiam. Unde quadruplex distingui potest extensio, *entitativa*, *unitiva* vel *ordinativa*

Quadruplex  
extensio  
declaratur.

(1) Vide Suar., loc. cit., sect. 4, n. 15. Cfr. Conimbricenses, *Logic., de Prædicam.*, cap. 6, de *Quantitate*, quæst. 1, a. 2.

partium, *situatis aptitudinē vel radicalis in ordine ad locum, et actualis* (1).

Jam quantum ultimam harum extensionem, actualem nempe ac repletivam loci, attinet, conveniunt auctores in negando eam esse primarium munus et essentiale quantitatis, tum quia illa sequitur aptitudinalem, quæ prior est, tum quia deficere potest in quantitate per miraculum, ut contingit in Eucharistia, ubi Christus Dominus habet quidem quantitatem, non tamen actualem extensionem. Quamobrem actualis extensio videtur consistere in certo modo præsentia localis. Hoc enim ipso quod partes integrantes accipiant diversas ubicationes secundum internam ac propriam exigentiam quantitatis, jam adest actualis extensio: et e converso ideo totum Corpus Christi Domini cum omnibus suis partibus integrantibus est in tota hostia et in singulis ejus partibus, quia partes illæ per miraculum impediuntur habere diversas ubicationes consentaneas naturali exigentiæ quantitatis. Nihilominus circa reliquas extensiones acriter inter se digladiantur Scholastici. Nam Capreolus (2), Cajetanus (3) Ferrariensis (4), Vazquez (5) alique, quos citant et sequuntur Complutenses (6), existimant substantiam corpoream ex se formaliter nullas habere partes etiam entitativas, ideoque ablata quantitate, remansuram illam esse prorsus indivisibilem. Pro eadem videtur etiam stare Card. Toletus in

Actualis  
extensio in loco  
videtur  
consistere  
in certo modo  
præsentia  
localis.

Quarta  
sententia,

(1) Non me latet extensionem, quam dicunt *entitativam*, acerbius sugillari a P. Vazquez. (In 1.<sup>æ</sup> p., disp. 196, cap. 3, n. 110; et in 3.<sup>æ</sup> p., disp. 190, cap. 3, n. 21 seqq.) tamquam doctrinam falsam et novam. Verum non est movenda lis de nomine. Certum est in corporea substantia inesse sub quantitate multiplicatam partium integrantium undecumque illa proveniat; parum autem refert, quo vocetur illa nomine. Si vero rem hoc nomine designatam respiciamus, mox patebit non sit nova vel falsa doctrina eorum, qui negant partes entitativas corporeæ substantiæ provenire a quantitate.

(2) 2.<sup>a</sup> dist. 19, quæst. 1, art. 3, ad 2.<sup>am</sup> contr. 1.<sup>æ</sup> Conclus. dist. 18, quæst. 1, art. 3, ad 2.<sup>am</sup> et 4.<sup>am</sup> Ockami.

(3) In 1.<sup>æ</sup> p., q. 52, art. 1, paragr. *Quoad secundum*...

(4) In lib. 4 *Contr. Gent.* c. 87, paragr. *Ad evidentiam*; et potissimum *Ad primam ejus (Durandi) probationem*.

(5) In 3.<sup>æ</sup> p. disp. 187, cap. 2, n. 11; disp. 190, cap. 3, n. 20 seqq. Cfr. ib. disp. 194, cap. 3, n. 26, 27; disp. 187, cap. 3, n. 13.

(6) Loc. cit. quæst. 3, num. 30.

operibus philosophicis (1); contrarium tamen aperte tenuisse dicendus est, cum scripsit comentarios theologicos in *Summam* theologiam D. Thomæ (2). Hanc eandem Capreoli doctrinam sequuntur inter recentiores cl. P. Mathæus Liberatore (3) et cl. P. Ludovicus de San (4), eamque satis vulgarem esse inter Thomistas fatetur Eximius Doctor (5). Ita juxta hanc opinionem licet quantitati debeatur actualis extensio in loco, itemque aptitudinalis et ordo et compositio partium, hi tamen non sunt primarii effectus illius, cum prius supponenda sit ipsa multiplicitas et existentia partium integrantium, quæ certo modo ordinentur et in loco extendantur. Primus ergo effectus quantitatis est ipsa partium hujusmodi existentia, id nempe quod superius cum Suarezio appellavimus *extensionem entitativam*. Qua in re usque adeo progressi sunt quidam Thomistæ, ut docuerint substantiam etiam sub quantitate nullas prorsus habere partes actuales integrantes, saltem quæ sint entitative substantiales, sed esse omnino indivisibilem et totam in toto, totamque in qualibet parte: «dificillima sane opinio, ut loquitur Goudinus, et quæ sapit paradoxum, hanc tamen tenent quidam Thomistæ» (6). Alii vero Thomistæ censent quantitatis proprium esse, tribuere partibus illis, quas materia ex se habet, ordinem et unionem integram penes extremitates, ac proinde extensionem quantitativam esse distributionem et ordinem partium hujusmodi in toto. Ita docent Prado, Aguirre, Bayona, Polanco et plerique recentiores Thomistæ (7).

Alii demum effectum formalem primarium quantitatis reponunt in extensione aptitudinali, seu in exigentia ponendi

quinta,

secta.

(1) Vide *Logic. de Prædicamentis*, cap. 6 de *Quantit.* quæst. 1; et lib. 1.<sup>o</sup> *Physicor.* quæst. 7.

(2) In 3.<sup>æ</sup> part., quæst. 76, *conclus. 4.<sup>a</sup>*, paragr. *Aliter etiam dici hoc potest*; et paulo inferius, *Præterea 3.<sup>a</sup>*.

(3) *Cosmol.* p. 62, 67, et 84, *Quod autem a loco*.

(4) *Cosmol.*, Pars prima, cap. 3, 5.<sup>a</sup> quæstio, a n. 214.

(5) *Metaphys.* disp. 40, sect. 4, num. 5.

(6) Goudin, *Philosoph. juxta inconcussa* etc., tom. 3, *Quarta pars. Physicæ*, q. 2, art. 3, paulo post init. Cfr. Lossada, loc. cit. n. 67. Hujusmodi etiam paradoxum videtur sequi nostris diebus P. De San, loc. cit. n. 215, pag. 292, Lovanii, 1881.

(7) Apud Lossada, *Metaph.* loc. cit. n. 72.

alias partes extra alias, ut distinctum occupent locum: vel ut alii loquuntur, in radicali impenetrabilitate partium corporis inter se et cum partibus alterius cuiusvis corporis. Quamquam enim nonnulli duos hos modos loquendi tamquam diversas sententias referant (1), re tamen vera unam eandemque doctrinam continent, ut plures jam monuerunt (2). Nam sicut impenetrabilitas actualis seu impenetratio est actualis partium repulsio ex eodem loco, vel constitutio in diversis locis; ita impenetrabilitas radicalis aliud non est, nisi exigentia huiusmodi repulsionis et collocationis in loco. Atqui hoc idem significatur per aptitudinalem extensionem.—Nec dicas impenetrabilitatem præsupponere corpus actuali præditum extensione; prius quippe est corpus esse in se extensum quam repellere aliud e suo loco.—Nam impenetrabilitas non est consideranda in corpore solum relate ad aliud corpus diversum, sed etiam in ipsis partibus ejusdem corporis. Enimvero quid est, quod facit, ut partes in quovis corpore sint alæ extra alias, nisi impenetrabilitas? Ergo impenetrabilitas in toto suo complexu considerata, idem prorsus est quoad rem, ac aptitudinalis extensio.

Sicut  
questionis.

Itaque ut omnia in summam redigamus, solvamusque quæstionem propositam; supponimus formalem rationem quantitatis non consistere primario in mensura, neque in formali divisibilitate, neque in actuali extensione locali seu in repletionem loci vel, quod idem est, in actuali impenetratione, hæc enim non sunt nisi naturalia consecutaria et secundariæ proprietates quantitatis, quæ possunt abesse a quantitate per miraculum, ut contingit in Eucharistia cum quantitate Christi Domini, quæ nec est mensurabilis nec divisibilis, nec actu habet extensionem in loco, nec impenetrationem cum quantitate panis et vini. Hisce ergo suppositis, quærimus, an sit primarius effectus quantitatis tribuere substantiæ partes integrantes, seu extensionem, quam dicunt

(1) Ita v. g. P. Georgius Rhodes (*Philos. Perip.* lib. 2, disp. 3, q. 1, sect. 2, paragr. 2 et 3), cl. Pesch. (*Philos. naturalis*, n. 348) cl. Van der Aa (*Cosmol.* thes. 14 et 15).

(2) Vide v. g. Rubium (loc. cit. quæst. 1), Lossada, (loc. cit. n. 80).

entitativam, an vero partium illarum ordinem et unionem, an potius impenetrabilitatem seu extensionem aptitudinalem.

208. PROPOSITIO 1.<sup>a</sup> Effectus formalis quantitatis non est tribuere substantiæ partes substantiales integrantes seu extensionem entitativam.

Ita Nostrî communissime, ac nominatim Suarez (1), Rubius (2), Fonseca (3), Conimbricenses (4), Toletus (5), Petrus Hurtadus (6), Rodericus Arriaga (7), Thomas Carleton Compton (8), Georgius Rhodes (9), Sylvester Mauri (10), Sebastianus Izquierdo (11), Antonius Mayr (12), Bernardus Quiros (13), Ignatius Peinado (14), Andreas Semery (15), Cardinalis Lugo (16), Franciscus Oviedo (17), Franciscus Alphonsus Malpartidensis (18), Ludovicus Lossada (19), Wirceburgenses (20), et novissime PP. Joannes Cornoldi (21), Tilmanus Pesch (22), Sanctus Schifflini (23), Van der Aa (24),

Effectus  
formalis  
quantitatis  
non est tribuere  
corporei  
extensionem,  
quam vocant  
entitativam.

(1) Disp. *Metaph.* 40, sect. 4, n. 7 seqq.

(2) Rub. loc. cit.

(3) Loc. cit.

(4) *Logic.*, de *Quantif.* quæst. 1, art. 2.

(5) In 3.<sup>am</sup> part. D. Thom. quæst. 76, art. 4, *Quarta conclus.* paragr. *Aliter etiam dici hoc idem potest*; et clarius paulo post in paragr. *Præterea* 3.<sup>o</sup>

(6) *Curs. Philos. Metaph.* disp. 13, sect. 4, n. 28.

(7) *Curs. Philos. Metaph.* disp. 6, sect. 1.

(8) *Curs. Phil. Metaph.* disp. 9, sect. 1, n. 5.

(9) Loc. cit. disp. 3, q. 1, sect. 2, paragr. 1.

(10) *Quæst. Philos.* lib. 2, quæst. 36, ad 2.<sup>am</sup>

(11) *De Deo*, tract. 5, disp. 10.

(12) *Philos. Peripat.* 3.<sup>a</sup> pars, disp. 3, quæst. 8, art. 1, n. 741.

(13) *Metaph.* tract. 7, disp. 106, sect. 4.

(14) *Logic.* tract. 5, de *Prædicam.* disp. 3.

(15) *Trienn. Philos.* t. 2, disp. 9, q. 1.

(16) *De Eucharist.* disp. 8, sect. 1, n. 21.

(17) *Metaph.* controv. 5, punct. 2.

(18) *Logic.* disp. 17, sect. 3.

(19) *Metaph.* loc. cit. n. 68 seqq.

(20) *De Eucharist.* cap. 3, a. 2, paragr. 3.

(21) *Instit. Philos. specul.* lect. 31.

(22) *Philos. natur.* n. 349.

(23) *Metaph. specialis*, thes. 13.

(24) *Cosmolog.* thes. 13.

et Josephus Mendive (1). Idem tenent Scotistæ, ut Mastrius (2), et Dupasquier (3), Frassen (4), et Pontius (5), aliique. Idem videtur docuisse Dominicus Sotus (6); ac certe tenent Joannes a S. Thoma (7), Cosmas de Lerma (8), et alii nobiles Thomistæ apud Lossada (9), itemque Cardin. Aguirre (10), quamvis verbo contrarium docere videatur (11).

Probatur ergo propositio. 1.<sup>o</sup> Negari nequit in corpore quanto partibus quantitativis extensionis actualis, v. g. capiti, collo, brachiis in homine correspondere  $\alpha$ ) substantiales entitates,  $\beta$ ) easque invicem distinctas,  $\gamma$ ) quæ non proveniunt a quantitate, sed eam antecedunt natura. Atqui hujusmodi entitates substantiales veniunt nomine partium integranum substantialium, earumque multiplicitas constituit id, quod vocatur extensio entitativa. Ergo...

Minor non eget probatione, cum aliud non contineat, nisi terminorum explicationem.

Major ergo probatur per partes:  $\alpha$ ) *In corpore quanto partibus quantitativis extensionis actualis correspondent substantiales entitates.* Etenim 1.<sup>o</sup> quantitas nequit esse naturaliter sine subjecto. Ergo neque partes quantitativæ possunt esse, quin singulis illis respondeat entitas substantialis easdem sustentans. 2.<sup>o</sup> Secus cum hujusmodi partes absconduntur a toto, desinerent esse ejusdem speciei ac substantia totius: quod est contra communem sensum omnium, et contra definitionem aristotelicam quanti. Necesse est ergo dicere sub singulis partibus quantitativis latere substantiam. Verum hoc nimis est per se evidens.

(1) *Cosmolog. prima pars.* cap. 2, art. 2, n. 46, 47.

(2) *Physic. disp.* 9, quæst. 1, art. 1; *Logic. disp.* 7, q. 2, a. 2.

(3) *Summ. Philos., Metaph. disp.* 9, q. 2.

(4) *Physic. disp.* 3, de corpore naturali, quæst. 2, conclus. 2.

(5) *Physic. disp.* 14, quæst. 2, n. 16.

(6) *Logic. lib. de Prædicam.* c. 6, quæst. 2 ad 1.<sup>um</sup> argum.

(7) *Logic. quæst.* 16, art. 1, parag. Tertium est, et parag. Resolutio, in declaratione conclusionis.

(8) *Logic. lib.* 7, quæst. 8.

(9) *Metaphys.*, loc. cit. num. 68.

(10) *Disputat. selectæ. Metaph. disp.* 9, sect. 2 et 3.

(11) *Ibid.* sect. 4.

Prob. altera pars Majoris  $\beta$ ) *Entitates hujusmodi singulis partibus quantitativis respondentes sunt invicem distinctæ.*

1.<sup>o</sup> Quia ea invicem distinguuntur, quæ realiter separabilia sunt. Atqui prædictæ substantiales entitates realiter separabiles sunt loco et tempore. Nam separantur cum dividuntur, et una remanente, altera sæpe destruitur, ut fit cum pars carnis manducatur, vel pars ligni comburitur, et posset etiam procul dubio a Deo in nihilum verti. 2.<sup>o</sup> Nisi dicamus entitates illas substantiales invicem distingui realiter, dicendum erit substantiam corporalem totam esse in tota extensione quantitativa, et totam in singulis partibus, omnino sicut eadem anima est tota in toto corpore et tota in singulis partibus. Atqui hoc in primis inauditum est; ac deinde adigit nos ad asserendum, substantiam corpoream, cum dividitur in frusta, vel non esse in omnibus ac singulis illis partibus divisis ac separatis, vel eandem numerice esse in illis, vel in divisione ipsa productas esse de novo tot substantias ejusdem speciei, quot necessariae sunt, ut reperiantur in singulis illis partibus: quæ omnia sunt absurdissima.

Et hæc videtur etiam fuisse Aristotelis ac S. Thomæ sententia. Nam uterque docet augmentum et diminutionem corporis viventis fieri, non per rarefactionem, quatenus materia eadem manente, dimensiones tantummodo augeantur vel imminuantur, sed per additionem aut subtractionem materiæ, ita ut plus etiam materiæ, atque adeo substantiæ, sit in magnis dimensionibus, quam in parvis (1). Atqui hæc necessario postulant diversas partes substantiales in corpore. Præterea S. Thomas agnovit totum in genere substantiæ componi ex partibus vel integralibus vel essentialibus (2). Agnovit etiam formas viventes materiales, secus ac sit rationalis anima, divisibiles esse. Ex quibus omnibus eadem veritas colligitur.

Probatur tertia pars Minoris.  $\gamma$ ) *Hujusmodi entitates substantiales invicem, sub eodem partibus extensionis quantitativæ latentibus, non proveniunt a quantitate, nec quoad suam entitatem, nec quoad suam distinctionem.*

(1) Vide Aristot. *de Gener. et Corrupt.*, lib. 1, cap. 5; et S. Thom. *ibid.* lect. 15; et 2.<sup>o</sup> dist. 30, quæst. 2, art. 1.

(2) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 17, art. 4.

*Non quoad suam entitatem:* 1.<sup>o</sup> quia entitas substantialis natura prior est omni accidente, siquidem prius est subiectum sustentans forma sustentata. 2.<sup>o</sup> Quia si entitates illæ provenirent a quantitate, vel provenirent in genere causæ efficientis, vel in genere causæ formalis. Non in genere causæ efficientis: tum quia quantitas non est activa, tum quia cum sit accidens non potest efficere substantialem ullam entitatem. Non in genere causæ formalis, quia in hoc genere causalitatis forma non facit aliud nisi communicare seipsam. Si ergo in se non habet quantitas ullam entitatem substantialem, nequit efficere, ut per solam sui communicationem existat in subiecto ulla entitas substantialis, quæ prius non foret. Deinde substantiales illæ entitates non proveniunt a quantitate quoad suam distinctionem: 1.<sup>o</sup> quia docente S. Thoma, distinctio plurium rerum in hoc attenditur, quod una earum non est alia: quod quidem non habent ex aliquo superaddito, sed ex propriis formis (1). 2.<sup>o</sup> Impossibile est generatim rem aliquam, quæ veram habet entitatem, ab alia simili distingui per entitatem superadditam. «Quia unaquæque res simplex, sicut per seipsam est ens, ita per seipsam est transcendentaliter una: ergo per seipsam est in se individua et distincta a qualibet alia» (2). Et præterea, «quia alias procedendum esset in infinitum: nam si una res esset distincta ab alia per aliam entitatem, quæro, per quid distinguatur ab illa tertia entitate. Si per seipsam, idem dici posset de prioribus entitatibus, et præcise propter hunc effectum superflua est illa tertia: si per aliam, procedetur ulterius, et sic in infinitum (3). Ut in præsentia, si hæc materia distinguitur ab illa materia per quantitatem, ab ipsa quantitate per quid distinguitur? Non certe per quantitatem, cum illa sit aliud extremum distinctionis. Ergo per seipsam: ergo eadem ratione poterit per seipsam entitative distingui ab alia materia. Sicut etiam materia non distinguitur realiter a forma per quantitatem, sed per suam entitatem. Ergo eodem modo potest una pars materiæ ab alia entitative distingui per

(1) *De Potent.*, quæst. 9, art. 7.(2) Suarez, *Metaph.* disp. 40, sect. 4, n. 8.(3) *Cfr.* S. Thom. 1 p., quæst. 11, art. 1, ad 1.<sup>um</sup>

seipsam» (1). Itaque licet sublata et præcisata quantitate substantiales illæ entitates singulis partibus quantitativis extensionis subjectæ, non possent sensu discerni a nobis, nec designari, in se tamen distinctæ sunt invicem seipsis, et non per aliquid superadditum.

*Dices. 1.<sup>o</sup>* Materiam ex se habere prius natura, quam adsit quantitas, partes in potentia dumtaxat, a quantitate vero illas accipere actu (2). «Sed interrogo quid sit habere partes in potentia. Nam si hoc sit habere illas unitas et componentes unum totum, et non ut entia actu divisa et distincta, sic verum est illas partes esse in potentia. Tamen hoc nihil ad rem spectat; nam etiam sub quantitate continua illæ partes sunt illo modo in potentia, et non in actu: quamquam melius et verius diceretur entia in potentia, quam partes in potentia. Si autem habere partes in potentia sit revera non habere illas, sed expectare illas a quantitate, hoc plane est impossibile. Primo, quia illæ partes sunt substantia; non potest autem quantitas formaliter dare aliquid substantiæ. Secundo, quia illæ partes sunt subiectum partium quantitatis; non potest autem accidens formaliter dare subiecto entitatem ejus. Tertio, quia totum nihil aliud est, quam partes ejus simul sumptæ et unitæ. Ergo si materia ex se et prius natura, quam intelligatur habere quantitatem, habet integram suam entitatem, habet etiam entitatem suarum partium.» (3).

*Dices. 2.<sup>o</sup>* Argumentum nuper factum recte concludere, quod entitas ipsa partium integrantium substantialium non sit a quantitate, minime vero quod non sit ab illa *partialitas* seu esse partium.—*Resp. neg.* prorsus. Quid enim sibi vult unam entitatem esse partem? Profecto nihil aliud, nisi quod præter illam adsit in substantia aliqua alia entitas, ideoque quod nulla illarum seorsim sit tota substantia. Atqui ostendimus substantiales entitates sub singulis partibus quantitativæ extensionis existentes esse hujusmodi, nempe distinctas invicem, et quarum singulæ non conficiant totam

(1) Suar. *ibid.*(2) *Vide* Complut. *Logic.* disp. 13, quæst. 3, n. 36.(3) Suar. *loc. cit.* n. 9.

rei substantiam. Secus entitas quæ est in digito identificaretur cum entitate substantiali totius corporis, et hæc de illa posset prædicari per identitatem. Nisi velis ad hoc, ut illæ entitates rationem partis habere possint, insuper requiri, ut sint aliæ extra alias mutuo se repellentes vel exigentes sese repellere: tunc enim lis fiet de verbo, cum ultro largiamur huiusmodi effectum procedere a quantitate. Verum non est hic sensus controversiæ, prout in hac prima propositione agitur.

Prob. 2.<sup>o</sup> propositio. Quod nondum est, nequit ullo modo localiter extendi, nisi prius producat. Atqui per quantitatem partes substantiales extenduntur in loco, nec effici ab ipsa possunt. Ergo necessario præsupponendæ ante ipsam sunt.

Prob. 3.<sup>o</sup> Potest Deus per miraculum spoliare materiam quantitate, quemadmodum quidam etiam eorum, quos hic impugnamus concedunt (1), aliis tamen refragantibus, licet immerito. Quid enim obstare potest huiusmodi miraculo? An magis dependet substantia materialis in existendo a quantitate, quam hæc ab illa? Si ergo quantitas potest per divinam omnipotentiam existere separata a materia, a fortiori poterit materia spoliari quantitate (2). Tunc ergo quæro, utrum substantialis entitas, quæ est in capite, foret eadem, quæ est in pede. Atqui non foret eadem. Ergo distincta; ac proinde distinctio illa partium entitativarum non est a quantitate, siquidem impossibile est provenire formaliter a quantitate id, quod sine quantitate habetur.

Minor manifesta est. Quod enim semel distinguitur ab alio, semper distinguitur. Ergo nequeunt illæ entitates capitis

(1) Ita v. g. Cajetanus (In 1.<sup>am</sup> part., quæst. 54, art. 1 paragr. *Quoad secundum...*), Goudin. (*Quarta pars Physic.*, quæst. 2, art. 3, post object. 2, *Dices contra utramque conclusionem*), Complutens. (*Logic.*, disp. 13, quæst. 3, n. 41, 42), Bañez. (In 1.<sup>am</sup> part., quæst. 52, art. 1, circa 2.<sup>um</sup> conclus. in resp. ad 1.<sup>am</sup>, ubi admittitur possibilis casus hic, quod Deus spoliaret quantitate substantiam corpoream).

(2) Nihilominus non cunctatur P. De San falsam vocare hanc doctrinam tali argumento et adversariorum ipsorum approbatione munitam; quamvis nullam ipse opponat in contrarium argumentum. In sua *Cosmol.* loc. cit., n. 215; pag. 292.

et pedis, eadem quæ prius erant, etiam ablata quantitate, eadem permanere, nisi invicem distinguantur, sicut distinguantur, quando erant sub quantitate (1). Vel si entitas illa substantialis partium diversarum integritatem invicem non distinguitur præcisa quantitate, nec per quantitatem distinguitur, quia nihil a seipso distingui potest, quidquid ipsi superveniat.

209. PROPOSITIO 2.<sup>a</sup> Effectus formalis primarius quantitatis non est ordo partium in toto sive unio illarum integralis.

Ita iisdem auctores relati pro præcedenti propositione, si Effectus formalis quantitatis non est ordo partium in toto. Thomistas excipias.

Probatur. Unio partium integralis omnino substantialis est, non vero accidentalis. Atqui nequit ab accidente, qualis est quantitas, procedere unio substantialis.

Prob. Major. Substantia, ut habens unionem et compositionem integram, est unum per se, id est unum in genere substantiæ (2). Atqui unum per se in genere substantiæ constitui nequit per unionem accidentalem, ut per se patet, secus enim ad constitutionem substantiæ pertineret aliquid accidens. Præterea si sermo sit de substantia composita, constituitur ipsa partium unione et compositione. Nam ubi adsunt multe partes entitativæ, nisi unitæ sint, non habetur unum actu ens, sed multa. Atqui ex substantia et accidente nequit exurgere unum per se in genere substantiæ. Ergo unio integralis, utpote constituens unum per se in genere substantiæ, est omnino substantialis (3).

(1) Cfr. Suar. (loc. cit., n. 11), Lossada. (loc. cit., n. 70).

(2) Ita etiam docet expresse S. Thomas his verbis: *Unum... hoc modo dicitur, sicut ens. Ens autem simpliciter est substantia; sed ens secundum quid est accidens, vel etiam ens rationis. Et ideo quæcumque sunt unum secundum substantiam, sunt unum simpliciter, et multa secundum quid; sicut totum in genere substantiæ compositum ex suis partibus, vel integralibus vel essentialibus, est unum simpliciter, nam totum est ens et substantia simpliciter; partes vero sunt entia et substantiæ in toto.* S. Thom. 1. 2. quæst. 17, a. 4.

(3) Cfr. Suar., loc. cit., sect. 4, n. 10; et S. Thom. 1 p., quæst. 11, a. 1 ad 1.<sup>am</sup>

Minor autem primi syllogismi, quod nimirum unio substantialis nequeat provenire a quantitate, patet ex dictis in probationibus primæ propositionis; tum quia tota entitas substantialis subjecti est ante accidens, quod eidem inhæret; tum quia accidens, ut nuper notabamus, neque in genere causæ efficientis, neque in genere causæ formalis potest subiecto, a quo sustentatur, quippiam substantiale conferre.

210. PROPOSITIO 3.<sup>A</sup> Effectus formalis quantitatis primarius est extensio aptitudinalis vel radicalis in ordine ad locum, vel situalis positio partium extra partes, seu est reddere subjectum impenetrabile cum alio ejusdem generis, nempe cum alio quanto; vel est tribuere subjecto exigentiam repellendi a sua ubicatione quodvis aliud quantum. Unde ratio formalis et essentialis quantitatis est sita in hujusmodi impenetrabilitate vel extensione radicali partium (1).

Effectus formalis  
quantitatis  
primarius est  
impenetrabilitas  
vel extensio  
aptitudinalis.

Omnibus istis modis loquendi eadem doctrina revera continetur, ut jam superius notavi, licet alii ab aliis auctoribus adhibeantur, immo et quidam ab aliis etiam refutentur. Sed est pura lis de voce, neque enim per impenetrabilitatem aliud intelligitur nisi repugnantia penetrationis in eodem loco, itemque nomine extensionis radicalis vel aptitudinalis venit naturalis exigentiâ repellendi aliquid ex proprio loco vel ubicatione (2); non enim aptitudo extensionis localis sumitur ab auctoribus, qui sic loquuntur, pro mera capacitate ac passiva potentia, sed pro necessitate repellendi aliud quantum ex suo loco, vel pro impossibilitate habendi cum alio ejusdem generis eandem localem presentiam. Quisque autem facile videt nihil reipsa hæc inter se discrepare. Itaque propositio ista communis est Scotistarum et Nostrorum, quos supra retulimus. Eandemque tenet e Thomistis Cosmas de Lerma (3), et quod caput est, videtur etiam diserte tenere ipsemet S. Thomas, ut patebit infra.

(1) Ita fere auctores pro prima propositione laudata; clarus tamen P. Pesch quamvis tandem istam communem veterum Sotietatis scriptorum doctrinam tueatur, interdum tamen huc illuc fluctuare videtur, nec satis clare loquitur.

(2) Vide Suarez, loc. cit. sect. 4, n. 15, 30.

(3) *Logic.* lib. 7. quæst. 8.

Prob. 1.<sup>o</sup> Per exclusionem aliarum sententiarum. Nam si effectus formalis quantitatis primarius non consistit in ratione mensuræ, neque in divisibilitate, neque in actuali extensione locali, neque in extensione entitativa, neque in unione integrali partium, nihil jam remanet dicendum, nisi quod consistat in impenetrabilitate prædicta seu in aptitudinali extensione.

Prob. 2.<sup>o</sup> Ille est primarius effectus quantitatis, qui est, et concipitur a nobis tanquam prima radix omnium aliorum munerum et effectuum formalium ejusdem. Atqui talis est impenetrabilitas vel aptitudinalis extensio. Nam ex hac naturaliter dimanat tamquam modus consentaneus extensio actualis, et consequenter mensurabilitas sive activa sive passiva, et divisibilitas per motum physicum. Ante hujusmodi autem impenetrabilitatem non aliud est in substantia corporea nisi ipsa partium integrantium entitas actu substantialiter unitarum, quæ, ut hactenus est probatum, non provenit a quantitate. Cum ergo aliunde impenetrabilitas ex omnium sententia pertineat ad quantitatem, in illa reponendus est hujus primarius effectus (1).

Prob. 3.<sup>o</sup> Primum quod de quantitate concipimus est, quod sit aliquid tribuens substantiæ molem corpoream, qualis non convenit spiritui. Atqui moles hujusmodi non melius explicari potest, quam per exigentiam occupandi ac replendi spatium ita, ut inde trudat, ac pellat molem similem, vel non sinat in idem spatium ingredi sine recessu et expulsionem sui: cujusmodi exigentia venit nomine impenetrabilitatis. Ergo (2). Unde impenetrabilitas sono vocis est aliquid negativum, re tamen vera exprimit positivam rationem renitendi cuivis alteri enti ejusdem nature.

Dices. Præter extensionem entitativam et unionem substantialem partium adest ordo ipsarum in toto, nempe ordinatio ipsarum et distinctio confusioni opposita, quæ aliud tandem non est, quam unio quædam partium penes extremitates tantum, ita ut non uniatur una pars alteri se tota, sicut materia et forma uniuntur, secus enim penetrarentur, et

(1) Cfr. Suarez, loc. cit. sect. 4, n. 17.

(2) Vide Lossada (loc. cit. num. 81). Cfr. Suarez (ibid. num. 16).

imbiberentur, et forent penitus confusæ, non autem ordinatæ ac debite collocatæ. Itaque huiusmodi præcise partium ordinatio, quæ confusionem partium tollit, quæque est aliud ab extensione entitativa et unione substantiali partium integrantium, possunt enim partes esse vere unitæ ac nihilominus confusæ atque inordinatæ, huiusmodi, inquam, ordinatio est primarius quantitatis effectus. Ita Joannes a S. Thoma (1).

**Respondeo**, huiusmodi ordinem vel ordinationem partium in toto, vel in idem re vera recidere cum extensione aptitudinali seu radicali, vel rejiciendam esse tamquam quiddam supervacaneum. Etenim quid, quæso, est ordinatio ac debita collocatio partium in toto, quæ advenit illis jam substantialiter unitis? Profecto partes tunc actu ordinantur et collocantur debite in toto, quando sunt aliæ extra alias ita, ut nisi fiat miraculum, caput v. g. constituatur in vertice corporis humani, non vero in loco pedum vel ventris, et similiter pedes in imo ac venter in medio, eo nempe ordine, quo cernuntur oculis in homine. Atqui totum hoc formaliter habetur per extensionem, per actualem quidem in actu secundo, et per radicalem seu impenetrabilitatem in actu primo, supposita unione membrorum substantiali. Nam in primis ipsa natura corporis humani hoc postulat, ut partes illæ ita substantialiter uniantur, ut caput immediate cum collo, mediate cum ventre, ac multo adhuc mediatus cum pedibus connectatur. Posita vero hac unione substantiali, quæ ordinem quemdam substantialem eo ipso necessario importat, non est intelligibilis alia collocatio vel debita ordinatio accidentaliter superveniens, nisi illa quæ partibus substantialiter unitis tribuat ubicationes distinctas secundum ordinem substantialis unionis partium integrantium. Atqui totum hoc efficitur per impenetrabilitatem. Ergo vel illa ordinatio recidit in extensionem radicalem, vel est aliquid inutile et commentitium.

Verum est, in corporibus non organicis ex ipsa natura illorum non requiri hanc potius, quam illam unionem et ordinationem substantialem. Sed nihilominus æque verum est, ut patet ex dictis in præcedenti propositione, unionem

(1) Loc. cit., *Secundum principium*.

substantialem qualemcumque de factò existentem, supponendam esse ante quantitatem, quia spectat ad constitutionem substantialem corporis. Illa vero unione substantiali supposita, non aliud requiritur nisi impenetrabilitas vel extensio radicalis, ad hoc ut partes certo ordine substantialiter unitæ, etiam debite collocentur ordinatione accidentali. Crediderim itaque Joannem a S. Thoma et alios, quicumque formalem effectum quantitatis reponunt in ordinatione, quæ amoveat confusionem partium integrantium prius substantialiter unitarum, aut verbis tantum a nobis discrepare, aut inutilia fingere; siquidem supposita unione substantiali partium, nulla est imaginabilis ordinatio illarum et collocatio debita præter illam, quæ partibus illis tribuat ubicationes distinctas secundum ordinem, secundum quem substantialiter sunt unitæ, quævis enim alia collocatio indebita est et inordinata.

Atque hinc moveor ad affirmandum non obstare revera, sed potius favere nobis Angelicum Doctorem etiam in variis locis, quæ pro se adducuntur a Joanne a S. Thoma et ab auctoribus in secunda sententia refutatis. Sic in libro 4.<sup>o</sup> *Summæ contra Gentes*: Habet, inquit, hoc proprium quantitas dimensionis inter accidentia reliqua, quod ipsa secundum se individuatur, quod ideo est, quia positio, quæ est ordo partium in toto, in ejus ratione includitur, est enim quantitas positionem habens (1). Et alibi: *Distinctio... secundum situm primo et per se convenit quantitati dimensionis, quæ definitur esse quantitas positionem habens* (2). Item: *Hanc distinctionem situs (loci) non requirit aliqua corporalis qualitas, quia corpori non debetur aliquis situs ratione suæ qualitatis: unde remoto a corpore sensibili, quod sit calidum aut frigidum, aut grave aut leve, nihilominus in eo remanet necessitas prædictæ distinctionis, ut patet per Philosophum in 4.<sup>o</sup> Physicorum (text. 47), et etiam per se planum est. Similiter etiam materia non potest inducere necessitatem prædictæ distinctionis, quia materis non advenit situs nisi mediante quantitate dimensionis: similiter etiam neque forma situs habet, nisi ex materia situm habente. Restat ergo, quod necessitas*

Mens  
S. Thomæ  
expeditur.

(1) Lib. 4.<sup>o</sup> *Contr. Gent.* c. 65 in medio.

(2) *Quodlib.* 1, art. 21.

distinctionis duorum corporum in situ causatur a natura quantitatis dimensionis, cui per se convenit situs, cadit enim in definitione eius, quia quantitas dimensionis est quantitas habens situm. Et inde est, quod remotis aliis, quæ sunt in re, talis distinctionis necessitas invenitur in sola quantitate dimensionis. Et quia materiam debetur situs, in quantum substantia dimensionibus, exinde prædicta necessitas ad materiam situatam derivatur, ut sicut non est possibile esse duas lineas vel duas partes lineæ, nisi sint distinctæ secundum situm, ita impossibile est esse duas materias vel duas partes materiam, nisi sit distinctio situs (1).

(1) 4.<sup>o</sup> dist. 44. quæst. 2. art. 2. solut. 2.<sup>a</sup> Cf. *Quodlibet*. 7. art. 10; et *Opusc. de Trinit. super Boet.*, quæst. 4. art. 3. fin.

Minus feliciter hic, ut mihi quidem videtur, cl. P. Van der Aa postquam cum communi veterum Societatis scriptorum opinione defendit effectum formalem quantitatis esse tribuere substantiæ materiali extensionem externam localem aptitudinalem (*Cosmolog. proposit. 15*), conatur probare (ibid. *proposit. 16*) istam extensionem localem aptitudinalem ita explicari debere, ut sit a parte rei identica cum extensione interna situati. Quodque deterius est, scribit hanc doctrinam innuisse ipsum Eximium Doctorem (*de Eucharist. disp. 48. sect. 1*), nec putat, nisi hæc doctrina admittatur, explicari posse, in quoniam physico positivo consistat illa exigentia extensionis localis. (Ibid. *Stat. quæst. 1.<sup>a</sup>*) Extensio autem interna situata ex eodem Auctore est «positio partium extra partes in ordine ad se, qua fit, ut partes certum ordinem et situm inter se servant, sitque hæc immediata cum illa, non cum aliis, connexa». (Ibid. *proposit. 12. Stat. quæst. 1. b*). Hæc doctrina, cujus forte quedam semina reperies apud P. Pesch. prout verba ipsa satis sonant, magisque evolvitur in probatione ac solutionibus difficultatum ac potissimum septimæ, mea quidem sententia non explicat, sed evertit sententiam reponentem effectum formalem quantitatis in extensione aptitudinali, videturque esse eadem ipsa Thomistarum opinio, quam modo in secunda propositione rejecimus. Suarez autem in citata disp. 48.<sup>a</sup> de *Eucharistia*, non solum non innuit, quod eidem imputatur, sed potius aperte contrarium: ait enim (ibid. num. 21) substantiam corpoream ex se ipsa habere distinctionem partium entitativam earumque conjunctionem, munus autem quantitatis constanter explicat in ordine ad exigentiam occupandi spatium diversum. Nam quamvis agnoscat extensionem partium in ordine ad se esse essentialem et inseparabilem a quantitate, illam tamen non explicat, sicut clarus iste nuperus scriptor, sed per extensionem aptitudinalem occupandi spatium, unde naturaliter consequitur actualis extensio. Et re quidem vera quamvis substantia ex sese habeat

COROLLARIUM. Hinc facile patet, quantitatem accuratius ac rectius definiri posse: *accidens extensivum substantiæ, id est, accidens absolutum naturali necessitate exigens extensionem suarum partium in loco, et eandem necessitatem communicans subjecto et ejus partibus;* vel etiam «accidens absolutum naturaliter impenetrabile cum alio ejusdem rationis» (1). Cum enim nequeamus fere rerum essentias prout in se sunt, cognoscere atque explicare, declarandæ nobis sunt per proprietates et effectus earundem. Vidimus autem hoc esse primum munus et effectum formalem quantitatis, ut substantiæ corporeæ tribuat impenetrabilitatem suarum partium inter se, unde actualis extensio in loco procedit, et cum partibus cujuslibet alterius corporis eadem quantitati affecti. Ergo non alia melior definitio quantitatis posse dari videtur. Apposite Doctor Eximius: «Ultima obiectio vel potius interrogatio esse potest, quo modo ad essentialem rationem quantitatis pertineat, prædictam extensionem et molem tribuere substantiæ; nam videtur potius per se convenire quantitati, ut ipsa in se habeat hanc molem et extensionem partium, consequenter autem et secundario, ut illum tribuat substantiæ. Respondeo, utrumque per se primo convenire quantitati sine repugnantia, quia quidquid quantitas habet, ad substantiam et propter substantiam habet. Itaque instituta est primario quantitas, ut hunc effectum tribuat substantiæ, et ideo talis naturæ facta est, ut partibus constet, quæ natura sua sese expellant ab eodem spatio; quæ partes adherentes partibus materiæ illam proprietatem illis communicant; atque inde ad materiales formas et alia accidentia corporalia derivatur» (2).

Accuratior  
quantitatis  
definitio;

partes substantialiter unitas, nondum tamen hæc ordinatæ manent et inconfuse secundum locum, sed quantum est de se, indifferentes sunt, ut idem etiam punctum spatii occupent: veram adveniens mox quantitas partibus illis tribuit per extensionem aptitudinalem exigentiam, ut occupent diversas spatii partes eo modo et ordine, quo sunt substantiali unione continuativa connexæ; et nisi miraculum fiat, de facto etiam per actualem extensionem collocat eas in spatio alias extra alias. Extensio ergo aptitudinalis et interna situata re differunt.

(1) Vide Lossada loc. cit. n. 80.

(2) Vide Suarez, *Metaph.* disp. 40. sect. 4. num. 30.

alia ejusdem  
definitio

Et in hanc sententiam recte declarari potest illa alia definitio, qua quantitas dicitur *accidens tribuens substantiæ molem*, aliæque similes.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

211. *Objic. 1.<sup>o</sup>* S. Thomas sæpe docet cum Aristotele quod, remota quantitate, materia remaneat indivisibilis, ut supra vidimus in recensendis variis circa formalem quantitatis effectum opinionibus. Unde etiam quantitas per ordinem ad indivisibilitatem describitur communiter a Peripateticis. Ergo formalis effectus quantitatis in indivisibilitate reponendus est, aut etiam in ipsa partium substantialium entitativa distinctione.

*Resp. dist. antec.* Remota quantitate, materia manet indivisibilis indivisibilitate proxima et naturali, quæ consistit in eo, quod aliquid nequeat dividi motu atque instrumento physico, *conc.*, quia sectio fieri non potest physice, nisi in materia impenetrabilitatem habente. Remota quantitate, materia remanet indivisibilis indivisibilitate metaphysica, quæ consistit in negatione vel carentia partium integrantium substantialium distinctarum, *neg.*

*Dist. primum* membrum consequentis. Si nomine divisibilitatis intelligatur ipsa entitativa partium substantialium distinctio, *neg.* Si intelligatur proprietas illa, per quam corporea substantia motu physico in partes integrantes dispesci valet, *subdist.*: effectus formalis primarius et essentialis, *neg.*: secundarius, *conc.* Jam enim superius monuimus divisibilitatem esse unum ex attributis, quæ ratione quantitatis insunt corporeæ substantiæ.

*Instabis 1.<sup>o</sup>* Partes integrantes dici vulgo solent quantitativæ. Ergo ex communi sensu quantitati tribuendæ sunt.

*Resp. disting. antec.* Quantitativæ vocantur, quia ope quantitatis aliæ extra alias ponuntur et correspondent partibus ipsius quantitatis, *conc.*; quia sunt formalis effectus ejusdem, *neg.*

*Instabis 2.<sup>o</sup>* S. Thomas sic habet: *Natura substantiæ est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus continetur: sicut sub qualibet parte aëris est tota natura aëris, et sub qualibet*

*parte panis, est tota natura panis, sive sint dimensiones actu divisa, sicut cum aër dividitur vel panis secatur, vel etiam sint actu indivisa, divisibiles vero potentia* (1). Alibi autem idem S. Doctor: *Pars et pars, inquit, in aliquo est per quantitatem, quæ est accidens proprium corporis substantiæ* (2). Ergo S. Thomas videtur non agnovisse partes in substantia, nisi ratione quantitatis.—*Resp.* Sensus primi testimonii esse non potest, quod eadem *individua* entitas vel natura substantiæ sit sub qualibet parte dimensionum, sicut v. g. eadem entitas individua rationalis animæ est in qualibet parte corporis; sed tantum quod eadem natura substantiæ *quoad speciem*, quatenus omnes partes substantiales existentes sub totidem partibus dimensionum sint ejusdem naturæ. Ratio autem manifesta hujus interpretationis est, quod S. Thomas doceat eandem naturam substantiæ esse sub qualibet parte dimensionum, sive dimensiones sint *actu divisa*, sive non. Quis autem credat, divisio ac loco separatis partibus dimensionum, eandem prorsus numero individuum substantiæ entitatem naturaliter sub illis inesse posse? (3). Alterum testimonium intelligendum est de parte ac parte non quoad entitatem ipsam, sed quoad extensionem sitalem.

*Objic. 2.<sup>o</sup>* Si substantia independentem a quantitate haberet partium integrantium distinctionem extensionemque, quam dicimus entitativam, supervacanea foret jam quantitas. Nam proprium munus ejusmodi partium est subjectum, cui insunt, localiter extendere, non quidem actu, sed aptitudine et exigentia: hoc namque remoto, nullum talium partium munus assignari valet. Ex quo efficitur, ut partes integrantes quælibet *per se, et non per aliquod accidens* sibi adjunctum, sint sibi invicem naturaliter impenetrabiles. Cujus autem partes sunt invicem naturaliter impenetrabiles, hoc est actu et formaliter quantum. Si ergo substantia materialis ex semetipsa includat compositionem ex partibus integrantibus, quantitas non est ab ea realiter distinctum. Ita novissime P. De

(1) S. Thom. 3 p., quest. 76, art. 3.

(2) Opusc. d. *Natura generis*, cap. 16.

(3) Hanc interpretationem videtur tradere ipsemet S. Thomas in *Questionibus disputatis*, quest. de Anima, art. 10, *Si qua igitur forma accipitur*.

San, qui hoc primum recenset *ex falsis et absurdis, quæ ex nostra sententia pullulare scribit* (1),

*Resp. neg.* primum assertum et probationem ejus. Munus enim partium substantialium integrantium est substantiam complere, aptamque reddere, ut accedente quantitate possit secundum diversas illas suas partes in spatio extendi. Si enim simplex esset integraliter, quomodo posset extendi? Esset sicut anima rationalis, quæ quia caret omni parte integrante, præsens quidem potest esse toti corpori et spatio per corpus occupato, non tamen extendi. Illud autem, quod infertur ab adversario, partes videlicet quaslibet *per se*, non autem *per aliquod accidens* sibi abjunctum esse invicem naturaliter impenetrabiles; *negatur* prosus, donec probetur. Quamvis enim id proprium sit ipsi quantitati, ut partes ejus sese invicem repellant, aliæque alias e proprio loco trudent extensionem hoc pacto actualem efficiendo; at vero partes integrantes corporeæ substantiæ per se id non postulant, sed a quantitate id accipiunt, quemadmodum patet ex dictis. Optandum autem fuisset, ut præclarus Auctor, qui argumenta sententiæ nostræ dissolvere non est dignatus, saltem probabili aliqua ratione ostenderet absurdam esse, ut ipse putat, eam doctrinam, quam tot clarissimi Doctores per plura sæcula tenuerunt, et ne improbabilem quidem demonstrare adversarii ejus unquam potuerunt.

*Instabis 1.<sup>o</sup>* Nos ponimus «partes quantitatibus sibimet invicem naturaliter impenetrabiles, non per accidens, sed suapte natura sive per se. Ergo etiam partes integrantes substantiæ, si quas hæc per se habeat, erunt impenetrabiles per se, et non per accidens ipsis abjunctum, quia oppositum hujus gratis fingeretur, ubi semel conceditur non repugnare, immo de facto dari partes integrantes, quæ suapte natura sint impenetrabiles». Ita iterum idem clarus scriptor (2).

*Resp. neg.* conseq. Nos enim non gratis fingimus, sed jam probavimus impenetrabilitatem per se competere soli quantitati, substantiæ vero non nisi ope quantitatibus: probavimus etiam, et non gratis assumpsimus, negari non posse

(1) De San, *Cosmolog.* num. 214, *Etenim 1.<sup>o</sup>*

(2) *Ibid. Sane 2.<sup>o</sup>*

suas substantiæ partes integrantes contradistinctas et independentes a partibus quantitatibus. Ex his autem liquido sequitur hoc esse discrimen inter partes quantitatibus ac substantiæ, quod illæ, secus ac istæ, sint per se impenetrabiles. Impugnet ergo hoc adversarius idoneo aliquo argumento, et non *gratis ipse fingat*, ex eo quod quantitatibus partes integrantes natura sua sint impenetrabiles, omnes alias quascumque partes integrantes sive substantiarum sive qualitatum per se ac natura sua impenetrabiles esse oportere.

*Instabis 2.<sup>o</sup>* «Omne accidens præsupponit ex parte sui subjecti illud esse in potentia ad omnem realitatem, quæ ei offertur per accidens... Sed quantitas realiter distincta offert suo subjecto partes integrantes, quippe quæ pertineant ad essentialiam rationem quantitatibus, uti concedit pars adversa, et per se manifestum est» (1).—*Resp. dist.* Minor. Quantitas realiter distincta offert subjecto suo partes integrantes suas, quæ actu partes integrantes ipsius subjecti seu substantiæ, prævia supponendas independentes a quantitate, *conc.*: offert subjecto partes integrantes ita, ut subjectum nullas alias ex sese habeat præter illas, quas a quantitate formaliter accipit, *neg.* Tum *nego* etiam probationes Minoris; nempe *nego*, et quod ad essentialiam rationem quantitatibus pertineant partes integrantes substantiæ, et quod id concedant nostræ sententiæ assertores, et quod id sit manifestum.

*Instabis 3.* Si independentes a quantitate adest in corpore compositio integralis, vel præcedit, vel subsequitur compositionem essentialiam ex materia et forma: non enim utraque simul est. Si primum, materia non est nuda potentia, sed includit partes actu, ac proinde habet determinatam essentialiam, et per se est substantia completa, nec nisi accidentaliter unitur cum omni forma ei superinjecta: quæ omnia absurda sunt, supposita essentiali corporum constitutione ex materia et forma. Sin alterum; ergo compositio ex partibus integrantes accidentaliter supervenit substantiæ, quia omne, quod advenit rei in prima sua actualitate jam constitutæ, accidens ejus est (2).

(1) Ita iterum d. P. De San, *ibid.* 3.<sup>o</sup>, *Accidens.*

(2) En postremum argumentum P. De San, *loc. cit.* 4.<sup>o</sup>, *Uti jam supra.*

**Resp. conc.** Major., ac *dist.* ea, quæ in Minori ex primo membro colliguntur.—**Primum.** Materia non est nuda potentia respectu suæ propriæ entitatis, *conc.*; respectu formæ et corporei compositi, quasi jam verum corpus constitueret ex eo solum, quod ex integrantibus partibus coalesceret, *neg.*

**Secundum.** Includit partes integrantes actu, *conc.*; essentielles justumve corpus constituentes, *neg.*—**Tertium.** Ac proinde habet determinatam essentiam propriam corporis, *neg.*; essentiam qualemcumque entitati suæ convenientem, *conc.* Reliqua vero, quæ inferuntur, *neg.* prorsus, quia minime fluunt ex concessis.

*Distinguo* pariter id, quod ex altero membro Majoris infertur. Compositio ex partibus integrantibus esset accidentalis, id est, non essentialis, *conc.*; id est, non substantialis, *neg.* Nam partes integrales, quamvis possit sine illis salva manere corporis essentia, substantiales tamen sunt, quia singulæ constant materia et forma, spectantque ad integritatem substantiæ. Ita corpus humanum potest esse completum in essentia absque brachio vel pede, non tamen est integrum substantialiter, quia et brachium et pes sunt partes corporis compositæ ex materia prima et rationali anima.

**Instabis 4.<sup>o</sup>** Hoc ipso quod adsint plures partes integrantes in substantia, saltem si unitæ sint solum penes extremitates, jam dantur partes extra partes, ac penetrationi resistunt, atque adeo extensionem efficiunt.—**Resp.** Sunt quidem partes extra partes, si vox *extra* exprimat partes illas non esse identificatas nec unitas secundum se totas; secus vero si vox *extra* exprimat partes illas ex propria exigentia diversum occupare locum. Unde non resistunt ex sese mutuæ penetrationi: nec proinde constituunt extensionem quantitativam seu situalem, sed tantum entitativam.

**Instabis 5.<sup>o</sup>** Si independenter a quantitate essent in materia partes integrantes, jam illa ante quantitatem foret composita, nec proinde prima compositio foret ex actu et potentia. Atqui docente Aristotele (1), prima compositio est ex actu et potentia. Ergo.—**Resp.** Ex eo quod materia ex sese formaliter partes integrantes habeat, solum sequitur

(1) *Metaph.* libr. 8. text. 8.

ipsam esse compositam integraliter, non autem essentialiter; nec repugnat primam compositionem integram non esse ex actu et potentia.

**Objic. 3.<sup>o</sup>** Si substantia materialis haberet partes integrantes actu distinctas, vel ista distinctio esset a materia vel a forma. Atqui non a forma, quia forma et ipsa partes mutuatur potius per immersionem sui in materia; neque ex materia, quia pura potentia nequit esse principium distinctionis (1). **Resp.** requirendum non esse ullum principium formale distinctum et extrinsecum distinctionis partium integrantium in substantia; sed distinctionem illam peti ab ipsa natura materiæ, quæ cum sit radix quantitatis, debet partes aliquas habere, quæ per quantitatem extendantur, hoc est enim munus ejus.

**Objic. 4.<sup>o</sup>** Proprietates quantitatis nequeunt substantiæ convenire sine quantitate. Sed si substantia ex se haberet partes integrantes, jam proprietates quantitatis haberet; esset enim divisibilis, mensurabilis, æqualis alteri substantiæ partes æqualis habenti, inæqualis autem habenti partes inæquales (2).

**Resp. conc.** Major *neg.* Minor. Ad probationem dico, substantiam, præcisa quantitate, etiamsi partibus integrantibus propriis coalescat, non esse divisibilem physice, quia non haberet impenetrabilitatem, ideoque non resisteret, sed penitus cederet, et compenetraretur cum instrumento materiali, locum suum occupanti. Dividi tamen posset a Deo abrupta unione, qua diversæ partes connectuntur. Simili modo mensurari non posset naturaliter. Quia mensura propria semper importat certam aliquam unitatem continuæ quantitatis et extensionis, per cujus applicationem et comparisonem magnitudo alterius molis cognoscatur. Quod ergo nec molem neque extensionem localem per se habet, nec mensurare aliud, nec ipsum mensurari potest. Atqui partes integrantes substantiæ nec molem per se habent nec localem extensionem, sed eam accipiunt a quantitate. Ergo per se mensurabiles non sunt. Verum quia cuilibet substantiæ vel

(1) Vide Goudin, *Physicæ quarta pars*, quæst. 2, art. 3, Dico 1.<sup>o</sup> Confirmatur primo.

(2) Vide Goudin, *ibid.*, Confirmatur 2.<sup>o</sup>

portioni substantiæ corporeæ certa quædam moles ac dimensiones conveniunt; posset Deus etiam substantiam suâ spoliatam quantitate quodammodo mensurare, quatenus cognosceret, quanta ei moles ac dimensiones naturaliter deberentur. Denique ob eadem rationem posset Deus cognoscere, utrum substantia corporea, privata quantitate, esset æqualis vel inæqualis alteri substantiæ quantæ, si debitæ dimensiones restituerentur. Proprie tamen substantia corporea æqualis vel inæqualis alteri non est, nisi ratione quantitatis, quia æquale significat habens eandem dimensionem, et inæquale habens diversam dimensionem vel molem; ac proinde ad æqualitatem vel inæqualitatem cum aliquo quanto non sufficit partes integrantes habere, nisi etiam partes illæ molem et localem extensionem præ se ferant, sicut ad numerum proprie constituendum non sufficit multitudo constans unitatibus, sed requiritur multitudo entium quantorum, ut alias probatum est (1).

**Objic. 5.<sup>o</sup>** Si substantia propriam haberet extensionem, suam quoque haberet figuram independentem a quantitate. Atqui id absurdum videtur, quia figura est qualitas resultans ex terminatione magnitudinis.—**Resp. dist.** Si substantia propriam haberet extensionem, quam dicunt sitalem et quantitativam, *conc.*; si habeat tantum extensionem, que vocatur entitativa, *neg.*, si sermo sit de figura externa et locali, quæ sola vulgo figura dicitur (2).

**Objic. 6.<sup>o</sup>** Effectus primarius et ratio essentialis quantitatis debet consistere in aliquo absoluto, non vero in relativo, prius enim est absolutum, quam relativum in quavis re. Atqui extensio radicalis et impenetrabilitas est relativum quiddam, si quidem in ordine ad locum explicatur. Ergo.

**Resp. neg.** Minor. Quia quamvis extensio illa *explicetur* a nobis per ordinem ad locum et exigentiam diversarum ubicationem secundum diversas partes, non tamen *est* ratio aliqua relativa. Quia extensio dari potest, etiamsi nullus daretur actu locus, ut constat in ultima superficie mundana, quæ extensa quidem est, non tamen occupat locum.

(1) In *Ontolog.* num. 87, pag. 254 seqq.

(2) Cfr. superius explicata distinctio figuræ internæ et externæ.

**Objic. 7.<sup>o</sup>** Impenetrabilitas est separabilis a quantitate, nam de facto separatur in Eucharistia in Corpore Christi Domini, cuius quantitas penetratur cum quantitate panis. Ergo effectus formalis quantitatis nequit in impenetrabilitate repoi. — **Resp. dist.** antec. Impenetrabilitas in actu primo seu exigentia repellendi aliud quantum e proprio loco, *neg.* Impenetrabilitas in actu secundo, seu actualis impenetratio, *conc.* Et ita de facto accidit in Sma. Eucharistia; nam licet Corpus Domini ratione quantitatis exigat naturaliter repellere ex proprio loco quantitatem panis et vini, per miraculum tamen penetratur contra naturalem illam exigentiam.

**Objic. 8.<sup>o</sup>** Deus certe potest substantiam quantitate privare. Ergo tum, si suæ sint substantiæ partes integrantes, vel confluent omnes in punctum spatii, vel remanebunt prout prius erant. Primum dici nequit, quia nulla est ratio, cur si nihil aliud faciat Deus, quam spoliare substantiam quantitate, partes illæ debeant moveri, et in punctum coire. Ergo alterum dicendum est, ac proinde jam substantia illa absque quantitate foret extensa, utpote quæ partes haberet extra partes. Nequeunt ergo ullæ substantiæ tribui partes independentem a quantitate.

**Resp.** Alii aliter ad hanc difficultatem respondent, ut videre est apud Eximium Doctorem (1). Probabilius autem sentire videntur illi, qui putant si Deus tantum spoliare velit substantiam quantitate, partes illas eandem localem præsentiam, quam prius habebant, servaturas esse. Nihilominus vera extensione quantitativa non gauderent, quia non haberent jam impenetrabilitatem vel exigentiam occupandi spatium diversum; neque enim ideo retinerent præsentias diversas, quia interna aliqua necessitate aliæ extra locum aliarum truderentur, sed quia nulla supponitur externa causa, quæ statum illarum mutaret: ipsæ namque, quantum est de se, indifferentes forent ad habendam eandem vel diversam ubicationem, ut egregie declarat idem Suarez (2).

**Objic. 9.<sup>o</sup>** Eadem quantitas naturaliter potest occupare modo majus, modo minus spatium sine additione vel

(1) *Metaph.* disp. 40, sect. 4, num. 19.

(2) *Loc. cit.*, num. 25.